

Geologisk profil
Geological column

Tjocklek i meter | Alder i milj. år

0 | 180
196
210
300
415

Undre jura
Övre trias
Perm-karbon

Övre silur
Mellersta silur
Undre silur
Ordovicium
Kambrium
Precambrium

ca 800 | 420
ca 1300 | 570
>10000

Geologisk utveckling
Geologic evolution

Schematisk profil mellan Klevahill i NO och Ringåsjön i SV. | Klevahill

Ringåsjön | **Klevahill**

KRITA-NUTID förkastning, vittring, erosion

JURA strandområde, Hörsandsten, vulkaner

TRIAS-JURALAGER

DEVON-TRIAS förkastning, diabas, vittring, erosion

KAMBRIUM-SILUR havsområde, sandstenar, skiffrar

Basalt (vulkan) | **Paleozoiska skiffrar**
Basalt | **Paleozoisk shales**

Hörsandsten/Jura | **Kambrisk sandsten**
Hörs Sandstone/Jurassic | **Cambrian sandstone**

Ler/vittring | **Granit**
Clay weathering | **Granite**

Diabasgångar | **Gnejs**
Dolerite dikes | **Gneiss**

Förkastning | **Fault**

Basalt (vulkan) | **Basalt**
Hörsandsten/Jura | **Hörs Sandstone/Jurassic**
Ler/vittring | **Clay weathering**
Diabasgångar | **Dolerite dikes**
Förkastning | **Fault**

Basalt (vulkan) | **Basalt**
Hörsandsten/Jura | **Hörs Sandstone/Jurassic**
Ler/vittring | **Clay weathering**
Diabasgångar | **Dolerite dikes**
Förkastning | **Fault**

Basalt (vulkan) | **Basalt**
Hörsandsten/Jura | **Hörs Sandstone/Jurassic**
Ler/vittring | **Clay weathering**
Diabasgångar | **Dolerite dikes**
Förkastning | **Fault**

FÖREKLAD BESKRIVNING AV KARTOMRÅDETS BERGRUND
Kartområdets berggrund domineras till största delen av kristallina bergarter bildade före präkambrium, d.v.s. de är äldre än ca 570 milj. år. I dagligt tal brukar dessa präkambriska bergarter sammanfattas under benämningen urberg. Eftersom tillförliga åldersbestämningar ännu saknas för flertalet kristallina bergarter inom området kan endast mycket ungefärliga åldersskattningar anges för utvalda bergarter. Senoestiskt startade händelseförloppet för mer än 1700 milj. år sedan och pågick till för ca 800 milj. år sedan, varefter en ca 300 milj. år lång period med vittring och utglämnning (senoplenarier) av urberget vidtog. Sedimentära bergarter (vissa delar av permian) som framträdde i västen på jordytan förekommer vid Ringåsjön i SV och vid Finjasjön i NO. De utgörs av skiffrar och sandsten av allurisk ålder. Invasiva granitiska åldrar. Samtidigt som dessa fossilförlorade bergarter, tidigare haft en betydande utbredning och tjanna sedimentära förekommer här och var överallt urberget. Detta har markerats med diagonala svarta streck på kartan. Inne bara sedimentära bergarter har bildats under de senaste 570 milj. åren. Vid två perioder har basaltisk magma (flyvande bergartsnära) trängt upp i sprickor och stelnat nära eller på jordytan. De bergarter som då bildades utgörs av diabas i NV-SO-riktade gångar samt basalt i två avgränsade vulkaner. Under olika tider utsattes berggrunden också för vittring som ledde till en delvis omfattande leromvandling av främst urberget beroende på den vid vittringstidpunkten rådande klimatet varierar lamineringshastighet. Under den varma och fuktiga period som föregick och rädde under den. I bildandet av den jurassiska Hörsandstenen, omvandlades urbergets översta del flerstades till kaolin.

PREKAMBRIUM (URBERG)
Större delen av urberget består av relativt finkorniga, ljus rödgrå till gråbröda gnejsar med en mer eller mindre tydlig parallellstruktur. Deras ursprung är okänt, men merparten torde ha varit graniter som i sin tur kristalliserat ur magma. Urberget, d.v.s. vulkaniska eller sedimentära bergarter bildades på jordytan, ingår sannolikt fast mer underordnad. Delvis likartade med gnejsarna är gnejsgraniterna, vilka mera säkert kan identifieras som ursprungligt intrusiva graniter, bildade ur smältor. De båda bergartstyperna är ibland svåra att skilja från varandra beroende på de omfattande omvandlingar under höga tryck och temperaturer som urberget varit utsatt för. Som helhet är gnejsgraniterna mera homogena och massformiga samt grovkornigare än gnejserna. Framför allt gnejserna innehåller ofta silor, band eller gångar med mörkt färgade, grå till svarta s.k. amfiboliter, vilka bildats ur basalt (SiO₂-fattig) magma, antingen på jordytan eller också som lager eller gångar i berggrunden. Flera generationer av amfiboliter förekommer, men de är inte alltid lätt att skilja från varandra. De beskrivna bergarterna ingår i det vid 1900-talets sydsvenska gnejsområdet som bl. a. kändes ut av friska strukturer och en mycket kraftig genomströmning och omvandling av urbergarterna (metamorfos). Huvudsaken i denna utveckling var sannolikt avslutad för 1400 milj. år sedan. Utgeförd vid denna tidpunkt eller kanske något senare trängde basaltisk magma in i NN-SV-riktade sprickor i kartområdets sydöstra del. Dessa avgränsade zoner, som sammantagna brukar kallas protogitonen, hade sannolikt börjat utbildas långt tidigare, kanske för mer än 1700 milj. år sedan. Zonen kan följas från Skåne, genom Småland, till Väster och vidare in i Värmland. Den bildade gångbergarten, som kallas för hyperitdiabas, har bl. a. i nordöstra Skåne brutits till monumenten under beteckningen kvartärgranit. Även för ca 1300 milj. år sedan ägde intrusioner rum längs protogitonen. Då bildades bl. a. avsnittsbergarter som finns i Glimskärret i nordöstra Skåne och som där brutits under beteckningen grön granit. Kanke har också en del gnejsgraniter bildats i zonen vid denna tid. För kartområdet gäller detta gnejsgranit i kvartärhöret. De uppräpnade stornarna längs protogitonen kulminerade för ca 900 milj. år sedan då det västra blocket sannolikt höjde i förhållande till det östra. Under de följande 300 milj. åren vidtog en period med vittring och utglämnning av berggrunden tills havet trängde in över Skåne för 570 milj. år sedan och sediment började avsättas.

KAMBRIOSILURLAGER
De ca 400 miljoner år gamla siluriska lagren har endast påträffats i den allra sydvästligaste delen av kartområdet. De utgörs av en minst 800 m tjock präkambrisk basaltisk magma vilken mellan karbon och perm, upp områn basaltisk magma vilken så småningom kom att bilda bergarten diabas. Dessa s.k. NV-diabaser korsar Skåne i ett mycket stort antal, nästan vertikala gångar med en maximal bredd på ca 100 m. Ett annat diabas är rik på magnetiska mineral framträdde gångarna mycket tydligt på de fygmagnetiska kartorna. Bara inom kartområdet finns minst ett 30-tal större, miltalade diabasgångar.

KARBON-PERM, DIABASGÅNGAR
Längs det omfattande spricksystem (Tomuzonitonen) som korsar Skåne i NV-SO-riktning och vilket bl. a. Ringåsförkastningen ingår, trängde för knappt 300 milj. år sedan, vid övergången mellan karbon och perm, upp områn basaltisk magma vilken så småningom kom att bilda bergarten diabas. Dessa s.k. NV-diabaser korsar Skåne i ett mycket stort antal, nästan vertikala gångar med en maximal bredd på ca 100 m. Ett annat diabas är rik på magnetiska mineral framträdde gångarna mycket tydligt på de fygmagnetiska kartorna. Bara inom kartområdet finns minst ett 30-tal större, miltalade diabasgångar.

TRIAS-JURALAGER
För ca 200 miljoner år sedan, under yngre trias och kanske äldsta jura, skedde en omfattande leromvandling av urberget med bildning av kemistat som t. e. kaolin, till och annat. När havet sedan steg under äldsta jura skölldes myllvide lermineral bort medan kvarts, växter m. m. avsattes på andra platser. Detta omfattande material gav upphov till Hörsandstenen, som vil på friskt urberg eller nästana av vittringsprodukter. Hörsandstenen utgörs av ett stort område från äldsta jura, där strandlinjen gick i nordväst-sydöstlig riktning. Landområdet låg i nordost. Hörsandstenen har fullt utbildad en tjocklek av ca 30 m. Dess under del som är mycket grovkornig lopp till 10 cm stora bergartsfragmenter förekommer i beteckningen Hörsandsten. Dessa övre del är finkornig och benämns Skallingstenen. Vid Sandöns löder om Finjasjön finns en upp till 150 m tjock lagerföljd med sandstenar, leror, ojeftliga skiffrar, breccior m. m. Den är något yngre än Hörsandstenen och vilar direkt på urberget.

JURA-KRITA, VULKANER
Under jura och eventuellt även under krita var framför allt området norr om Ringåsförkastningen utsett för vulkanisk aktivitet. De flesta vulkanerna bildades sannolikt längs med eller i skärningspunkterna mellan de två tidigare omfattande spricksystemen i NN-SV och NV-SO. Minst ett femtiotal vulkaner är lokaliserade till kartområdet. Idag återstår endast begränsade vulkanöppningar med olivinit basaltlava, som är uppströket i långa pelare med fem, till sexsidiga tvärsnitt. Vulkaniska utrottningsprodukter i form av silka o. d. finns endast bevarade på några få ställen i form av tuff. Vid Korsårdösjön finns en basalttuff, som med hjälp av vattenkraft daterats till ca 175 milj. år.

PRAKTISK ANVÄNDNING
Någon stenindustriell verksamhet att tala om finns inte i kartområdets fasta urberg. På senare år har ett mindre stenbrott i gnejs S om Hovdala tillfälligt varit i drift. Prospekter efter kaolin inom kartområdet har bedrivits av SGU på uppdrag av Nämnden för stensens grovgrävning (NSG) sedan början av 1980-talet. Av de yngre intrusivbergarterna har basalt brutits vid Ynglingarum som råvara för framställning av stennull. Redan under medeltiden utnyttjades Hörsandstenen som byggnadssten varvid dess övre del, "Skallingstenen", användes. Som exempel kan nämnas att den är det dominerande stenn materialet i Lundns domkyrka. Inom kartområdet skedde bytningen sydväst om Höör. Hörsandstenen under del, kvartensten, bröts också och användes, som nämnt anför, för tillverkning av kvarstenar. Kvarstenstillverkningen lades ned början av detta århundrade. I Stantorpsgraven vid Höör är bryts fortfarande Skallingstenen för renoveringsändamål.

EXKURSIONSLOKALER
Vägskeds festplats, 400 m S Ågerupmölla (2a). Vägskärning genom grå, finkornig gnejs. 100 m mot öster skärning genom grå, finkornig diabas. 1,5 km SSO Hovdala (4e). Stenbrott i rödgrå, kraftigt åderomvandlad gnejs med inslag av svart amfibolit. NO Gölingsved, ca 2,5 km NVV Munkrups kyrka (0a-1a). Hällområde med grård, föngörande gnejsgranit. 1,4 km SSO Asphult kyrka (1a). Vägskärning vid dammen med både finkornig hyperitdiabas (brunaktigt svart) och NV-diabas (mörkgrå). Lunden, 400 m ONO Håglings kyrka (1b). Basaltkupp. Balfra, 2 km O Håglings kyrka (0b). Basaltkupp. Klevahill, 1,6 km NN Hörs kyrka (0b). Basaltkupp. Allarsåberg, 2,5 km NV Hovdala kyrka (1a). Basaltkupp. Pihäll, 500 m SV Ynglingarum (1d). Gnejskärning i basaltkupp. Stantorpsgraven, Hörsandsten, ca 1 km NVV Örnasatorlet, utbukt på kanten (0b). Här finns ett större och några mindre stenbrott vilka mer tidigare bröts både kvartensten och Skallingsten. Numera bryts här endast Skallingstenen, i mycket begränsad omfattning, för restaureringsarbeten främst i Lundns domkyrka. Den grovkorniga kvartenstenen som överligger av Skallingstenen är tillgänglig i den understa delen av Stantorpsgraven och i det västligaste av de övriga brotten i området. Den finkorniga Skallingstenen är åttomlig i alla brotten.